

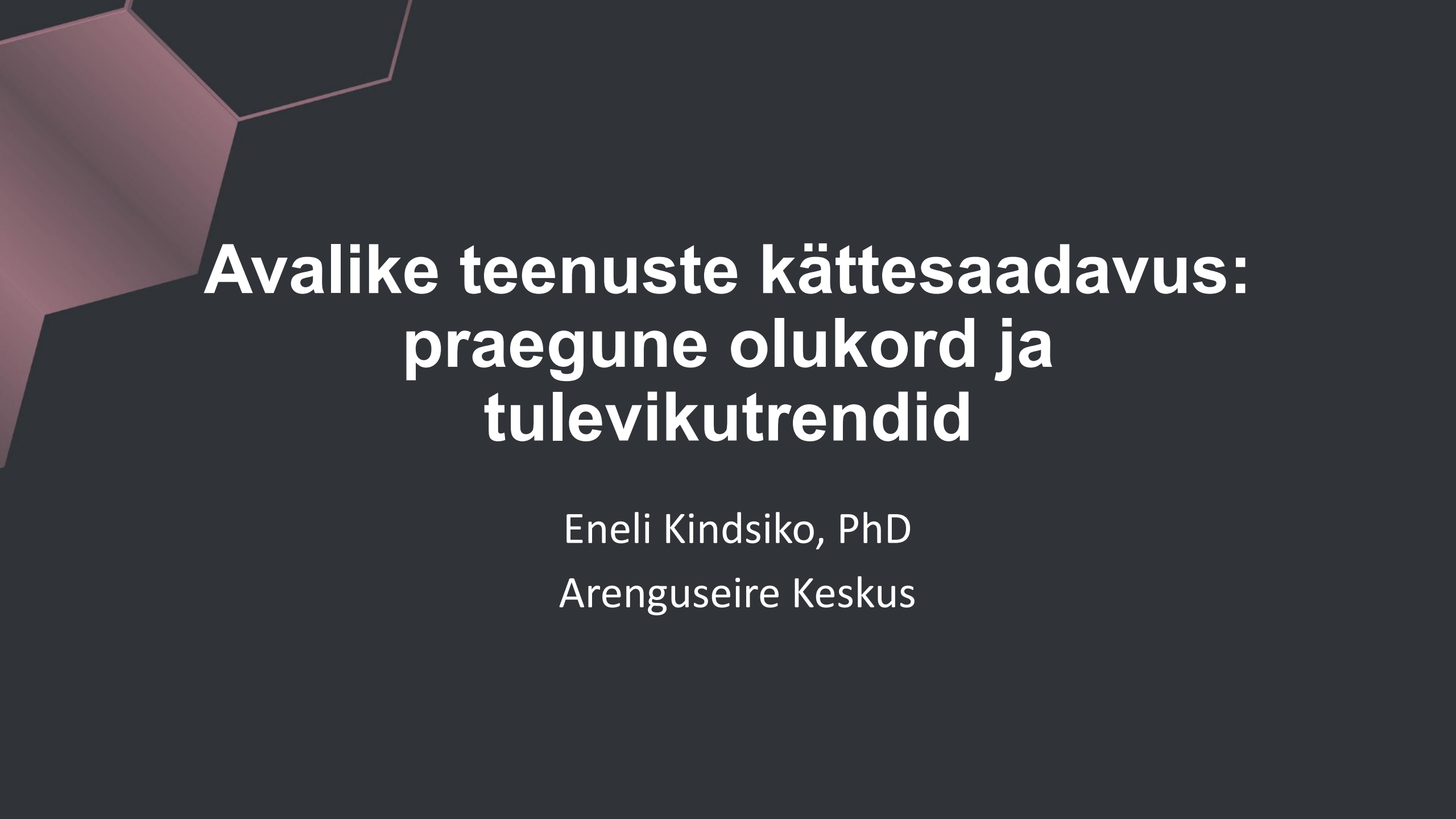

ARENGUSEIRE KESKUS

Kohalike avalike teenuste kättesaadavuse tulevik

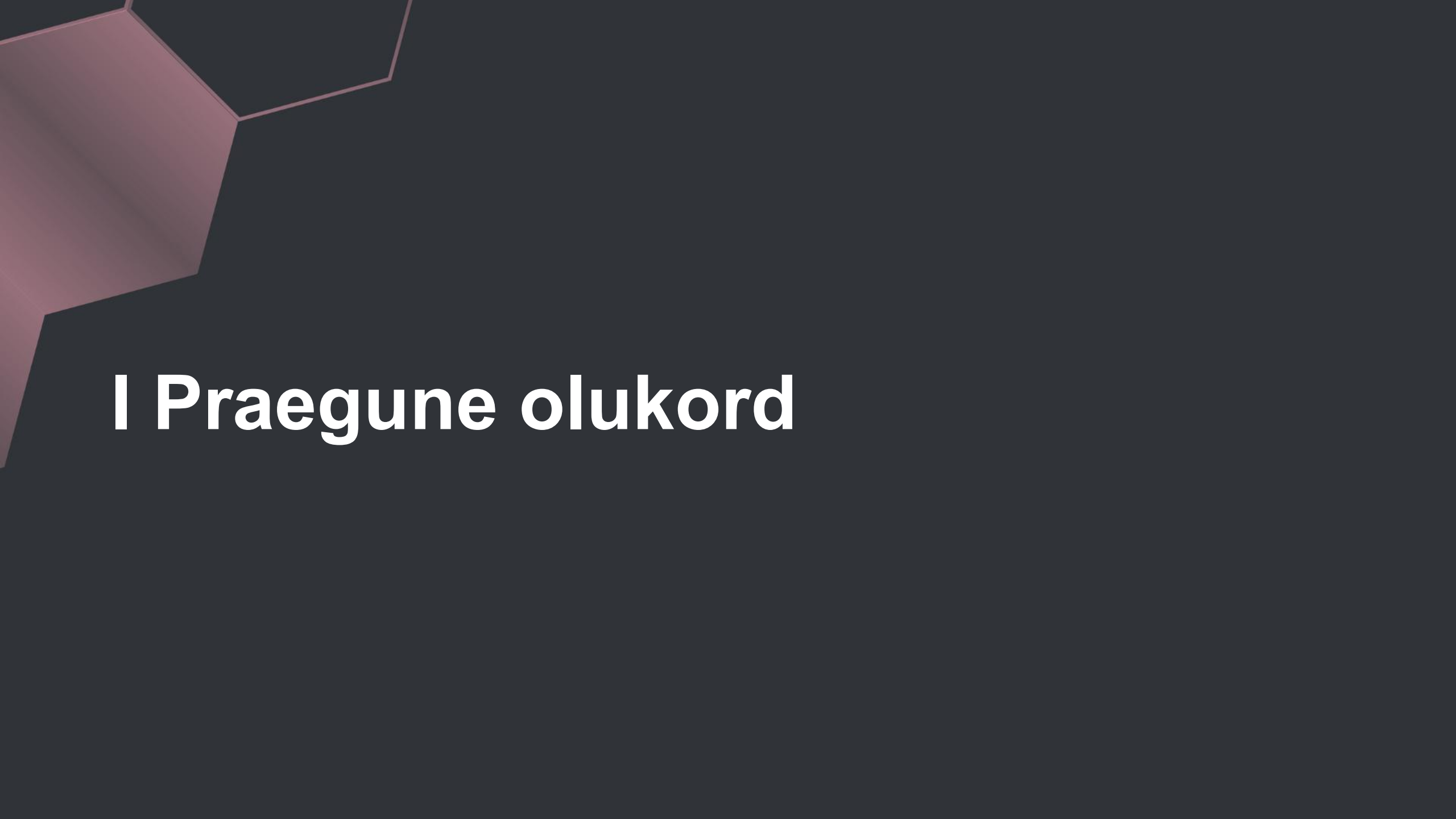
Trendid ja stsenaariumid aastani 2050

4. juuni 2025

Avalike teenuste kättesaadavus: praegune olukord ja tulevikutrendid

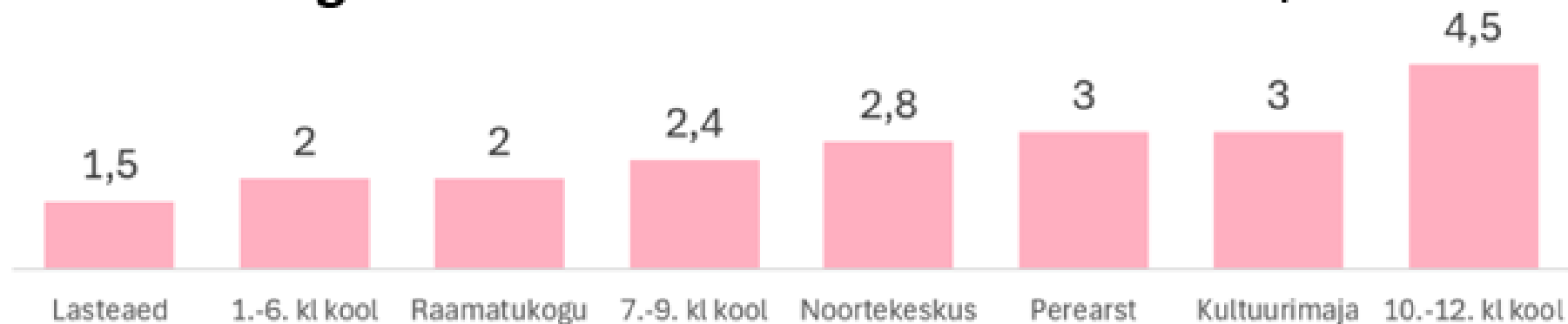
Eneli Kindsiko, PhD
Arenguseire Keskus

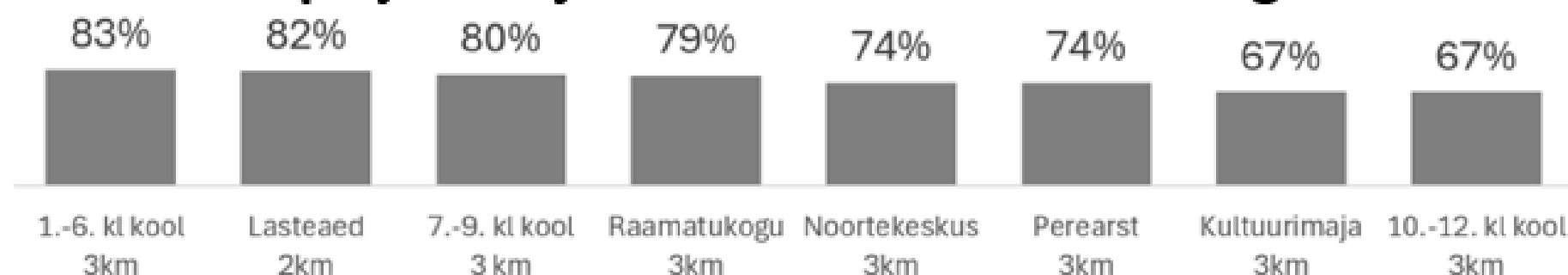
I Praegune olukord

Eestis on tihe teenusvõrk, enamik Eesti elanikke jõuaks jalgsi lähimasse teenuspunkti

Kui kaugel asub keskmiselt teenus elanikust, km

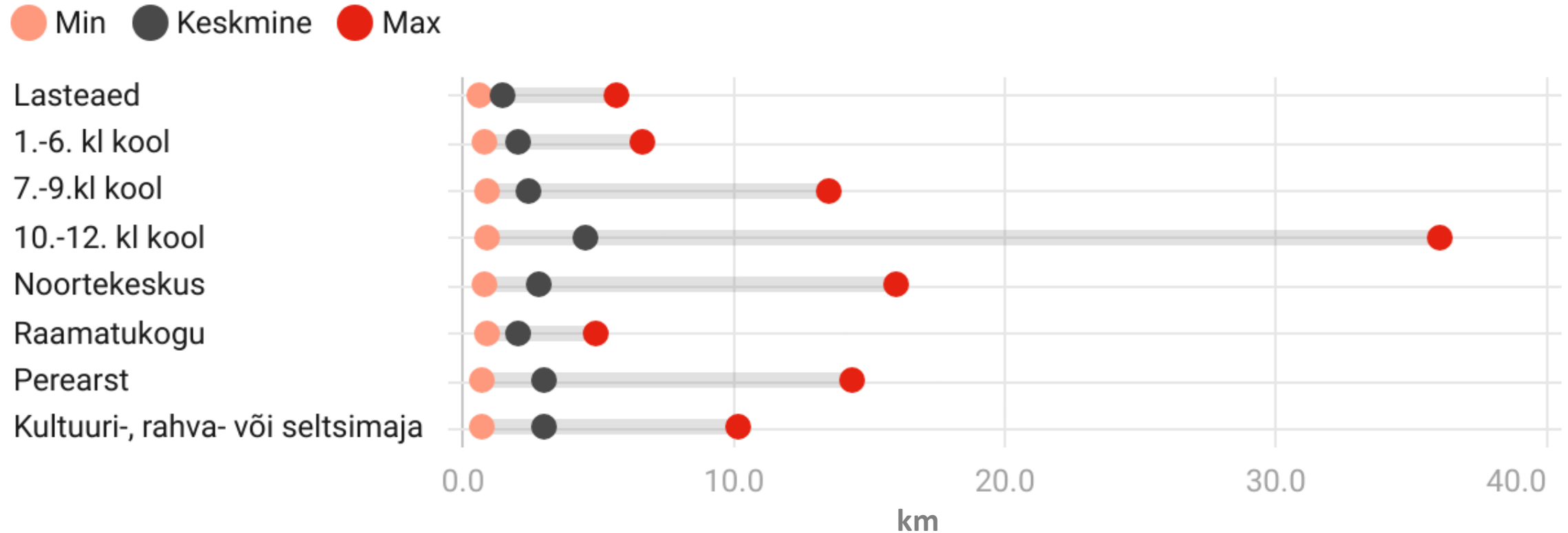

Kui paljudele jääb teenus 2 või 3 km kaugusele

Märkus: Teekonnad on arvutatud mööda Eesti teedevõrku, mitte linnulennult

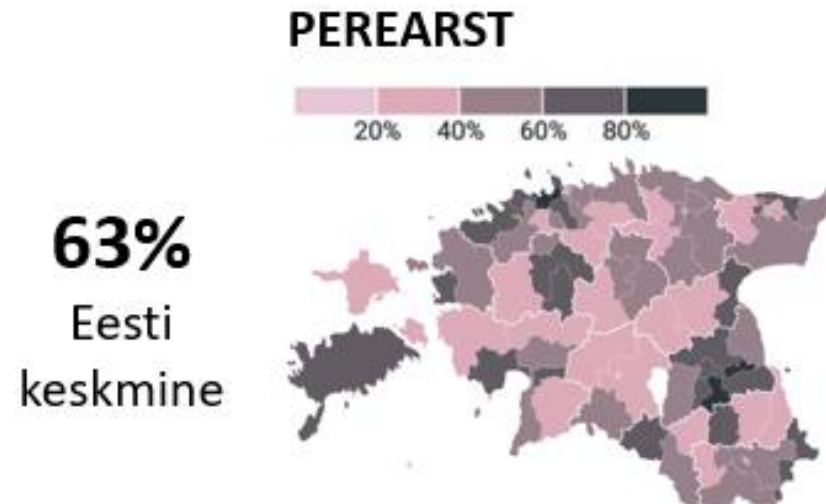
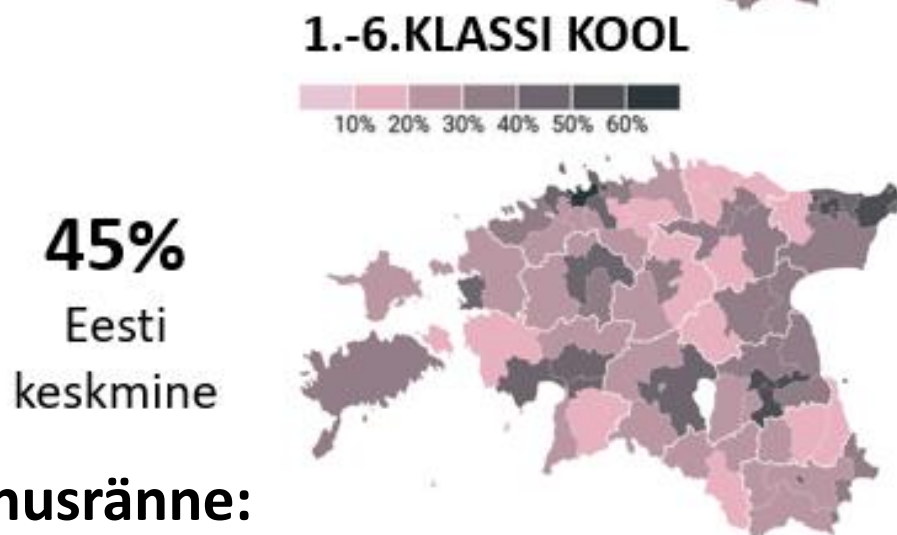
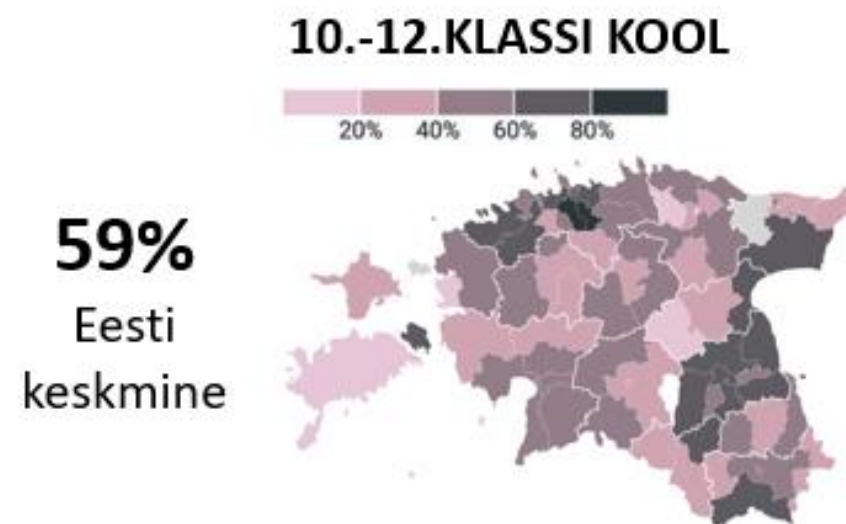
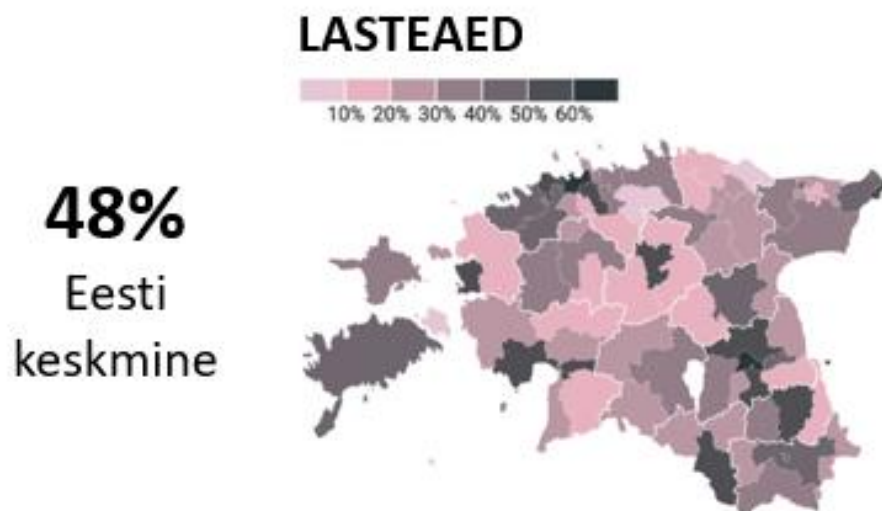
Samas on omavalitsuste lõikes varieeruvus suur

Kui kaugel asub keskmiselt kodule lähim teenus omavalitsuste lõikes, km

Andmed: Statistikaamet. Märkus: Teekonnad on arvutatud mööda Eesti teedevõrku, mitte linnulennult

Teenusränne: kui paljud ei käi kodule lähimas...?

Kõrge teenusränne:

- ❖ Raskendab avalike teenuste planeerimist
- ❖ Võib jätta kodulähedased teenusmajad tühjaks, olgugi et tarbijaid oleks piisavalt
- ❖ Süvendab kihistumist – pigem rändavad sotsiaalmajanduslikult paremal järjel inimesed

Tulevikumudelid

- ❖ Kogukonnamajad: mitu avalikku teenust ühes majas („üks tee, kaks asja“)
- ❖ Kaugtöökeskused (Iirimaa)
- ❖ Tervisekontrollid raamatukogudes (USA, Kanada)
- ❖ Raamatukogubuss (Eesti jpt riigid)
- ❖ Kultuuritegevus veebi vahendusel. Nt veebikoor: hea juhendaja juhendab korraga eri piirkonna koore (Austria)
- ❖ Mobiilne noorsootöö buss (Eesti, Soome)
- ❖ Arvutimängude loogikast lähtuv veebipõhine nõustamine poistele – fookuses sõltuvusained (Taani)
- ❖ Veebipõhine noortekeskus, sh robotika, 3D modelleerimise jmt töötoad (Suurbritannia)
- ❖ Virtuaalne lasteaed (Saksamaa)
- ❖ Lastehoid töökohal (USA)

Aruvälja kogukonnamaja (lasteaed, külakeskus, raamatukogu).

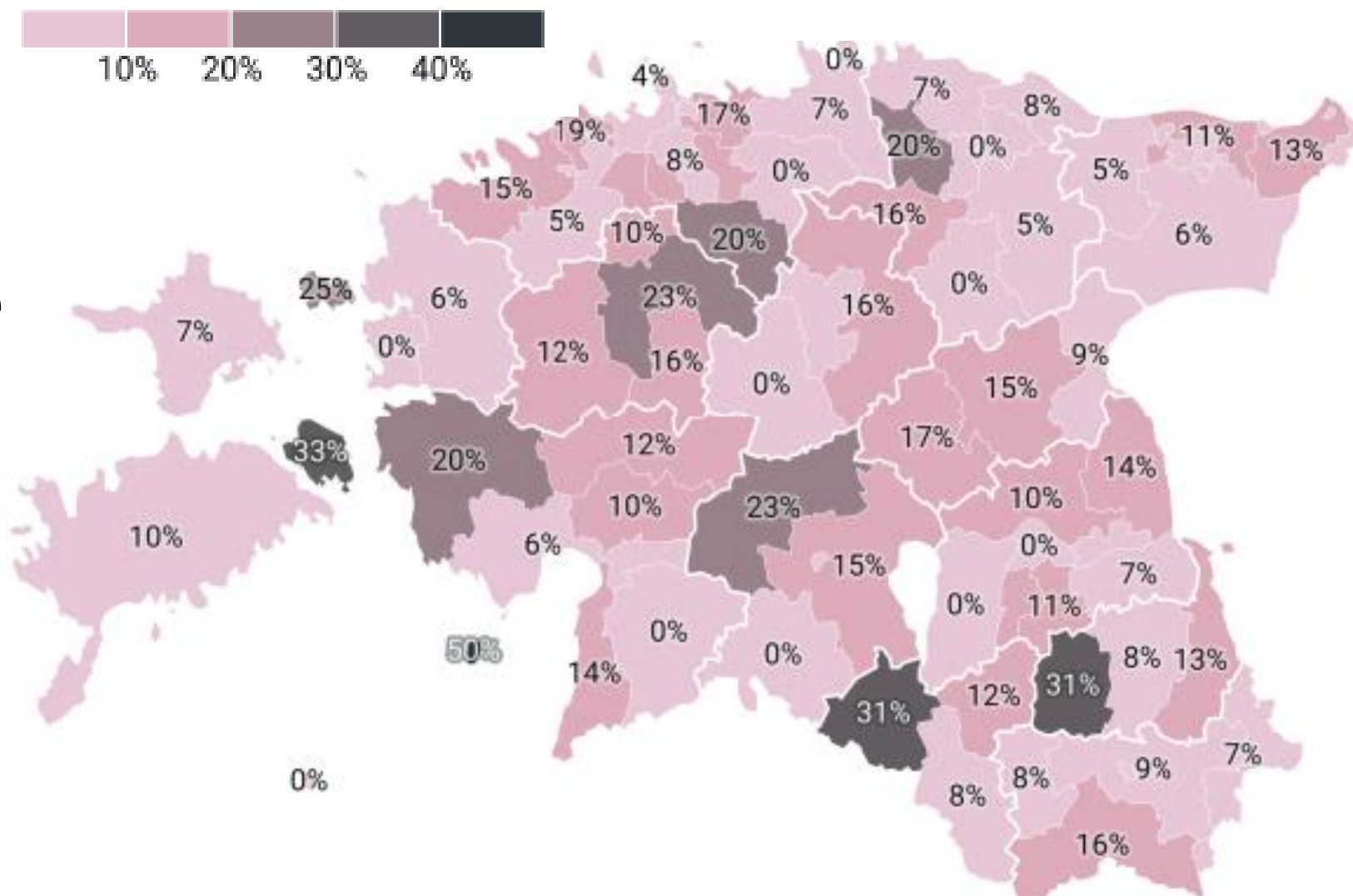
Foto: Pärnu REV

Järva valla raamatukogubuss Krõõt.

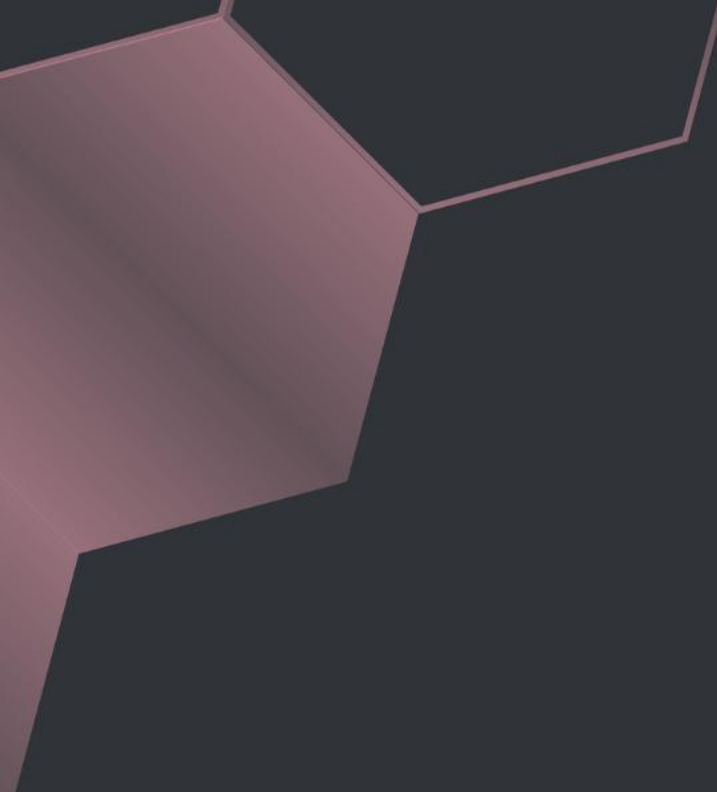
Foto: Dmitri Kotjuh

Kolm ja enam teenust samal aadressil omavalitsuste lõikes (osakaal kõigist teenuspunktidest)

Eestis on
teenuste
koospaiknemine
praegu veel
piiratud

Märkus: Vaadati vaid seda, kas samal aadressil on veel mõni viiest selles raportis käsitletud teenusest (lasteaed, kool, rahvamaja/kultuurimaja/seltsimaja, noortekeskus, perearst). Allikas: Maa- ja Ruumiamet

II Tulevikutrendid

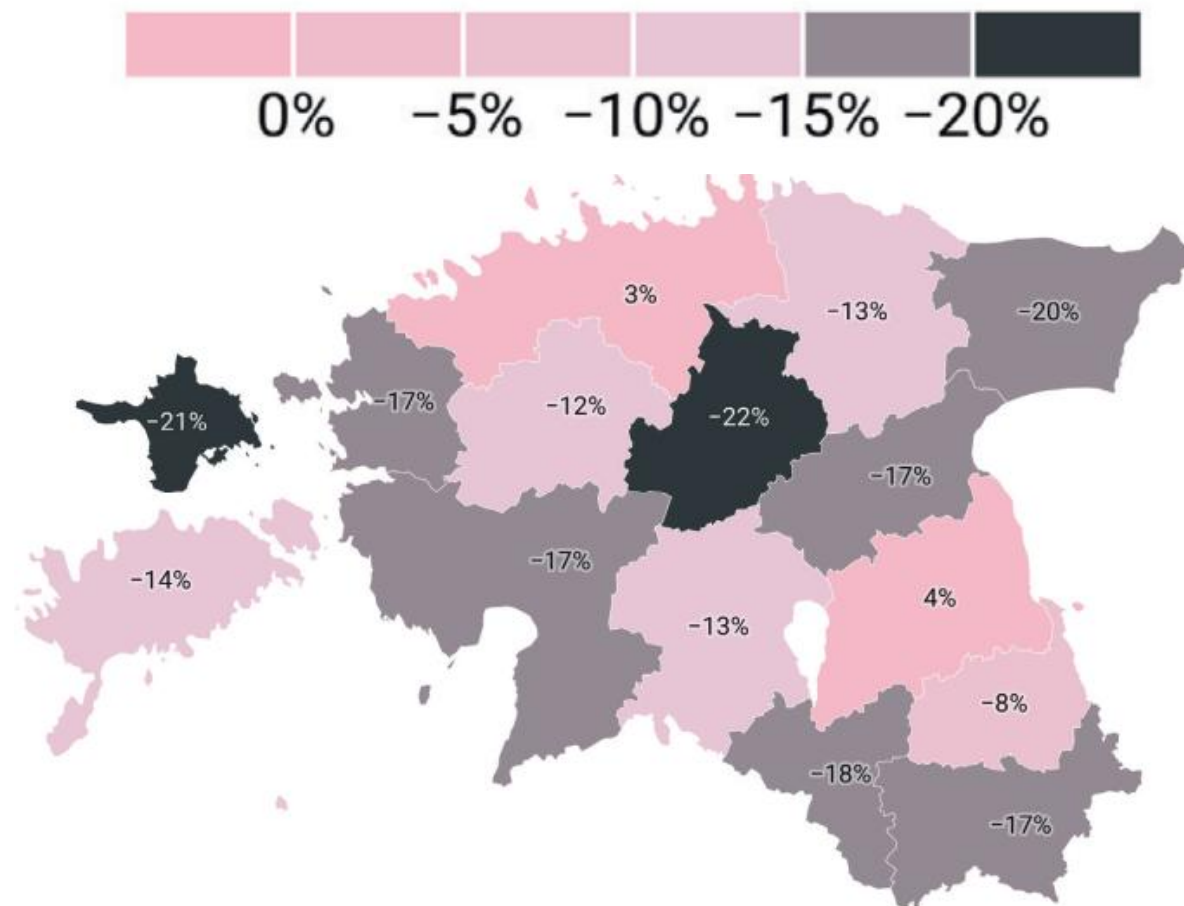
Tulevikutrendid (I)

Trend 1. Rahvastik vananeb ja enamikus Eesti paigus ka väheneb

Mida teha, kui teenuse kasutajate arv ei õigusta senise teenusvõrgu hoidmist?

Trend 2. Infovälja killustumine toidab polariseerumist ning raskendab avalike teenuste kujundamist

Kuidas tagada, et otsused põhinevad faktidel, mitte infomullidel? Kuidas kaasata erinevaid elanikkonnagruppe?

Proгноositav rahvaarvu muutus: 2025–2050

Allikas: Statistikaamet

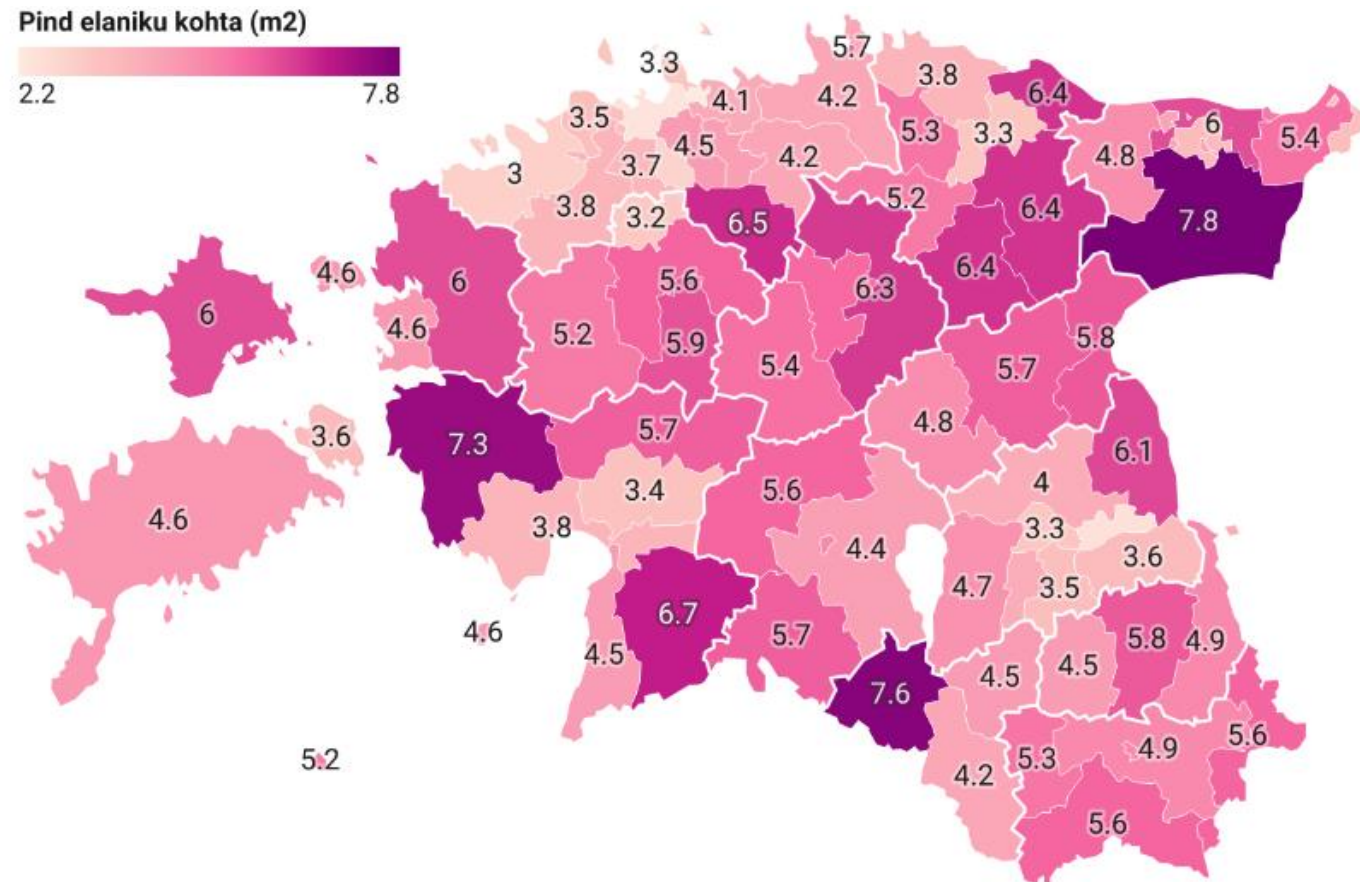
Tulevikutrendid (II)

Trend 3: Digiareng parandab kättesaadavust, ent võib süvendada piirkondlikke lõhesid

Kas kõigis Eesti paigus on head sideühendused ja heatasemelised digitaalsed teenused?

Trend 4: Olemasoleva teenustaristu ülalpidamiskulud kasvavad

Millised teenused tuleb koondada või ümber korraldada?

Avalike teenustega seotud pind (m²) elaniku kohta KOVide lõikes
Allikas: Minuomavalitsus.ee

Tulevikutrendid (III)

*72% taastuenergiast Euroopa Liidus
toodetakse maapiirkondades – roheline
pööre võib tuua sinna miljoneid töökohti.
(Euroopa Kontrollikoda)*

Trend 5. Kohalik taastuenergia toetab avalike teenuste jätkusuutlikkust maapiirkondades

Kas suudame kasutada kohalikku roheenergiat teenuste rahastamiseks või energiasõltumatuse saavutamiseks?

Trend 6. Avalike teenuste planeerimisel pörkuvad ökonoomsus ja kriisikindlus

Kas peame kriisikindluse nimel tegema järeleandmisi kulutõhususes ja hoidma teenuseid ka seal, kus see pole majanduslikult otstarbekas?

Trend 7. Kohalike teenuste kvaliteedinõuded ja protsessid ühtlustuvad

Kas suudame säilitada paindlikkuse kohalike vajaduste arvestamisel, kui samal ajal on tõhususe huvides mõistlik teenuseid enam standardiseerida?

Põhisõnumid

1. Eestil tuleb leida tasakaal **kohalike vajaduste** ja **teenuste ühtlustamise** vahel. Omavalitsused peavad otsustama, kas pakkuda kõiki teenuseid **iseseisvalt või koostöös** naaberomavalitsustega.
2. Üha enam tuleb kaaluda, milline teenusepakkumise viis sobib konkreetsetesse oludesse. Tulevikus on edukad need omavalitsused, kes oskavad paindlikult **kombineerida** füüsilisi, digitaalseid ja mobiilseid teenuseid.
3. Avalike teenuste kujundamisel tuleb arvestada inimeste **liikumisvõimaluste** ja **ajakasutusega**, et vältida sunnitud teenusrännet.

ARENGUSEIRE KESKUS

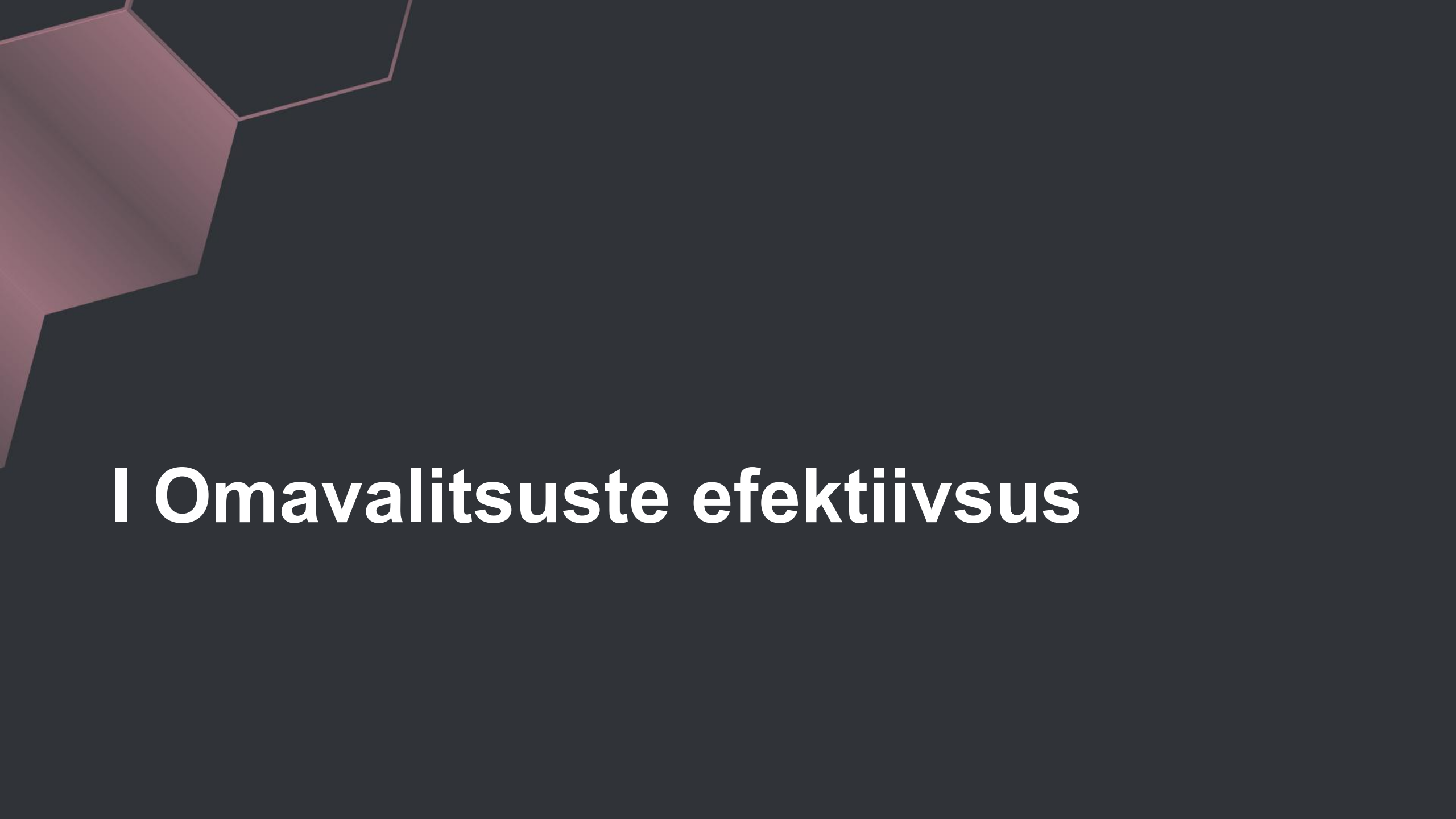
Aitäh!

Eneli.Kindsiko@riigikogu.ee
www.arenguseire.ee

Kohalike omavalitsuste rahastamise trendid

Märt Masso, PhD
Arenguseire Keskus

I Omavalitsuste efektiivsus

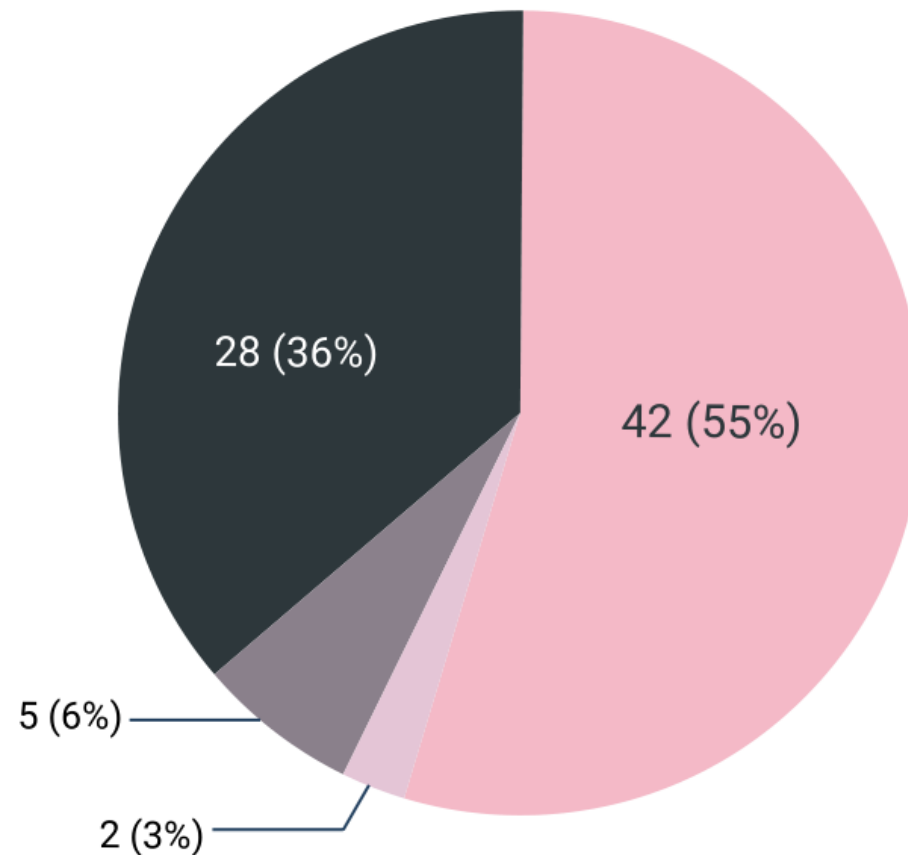
Omavalitsuste tehniline efektiivsus on kõrge

Omavalitsuste jaotus tehnilise efektiivsuse järgi 2023

Tehniline efektiivsus (TE):

minimaalsete sisenditega saavutada
maksimaalne võimalik väljund –
ressursikasutuse tõhusus.

$$TE = \frac{\textit{Tegelik väljund}}{\textit{Maksimaalne võimalik väljund}}$$

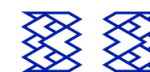

Väga tõhus (0,9 ≤ E < 1)

Tõhus (0,8 ≤ E < 0,9)

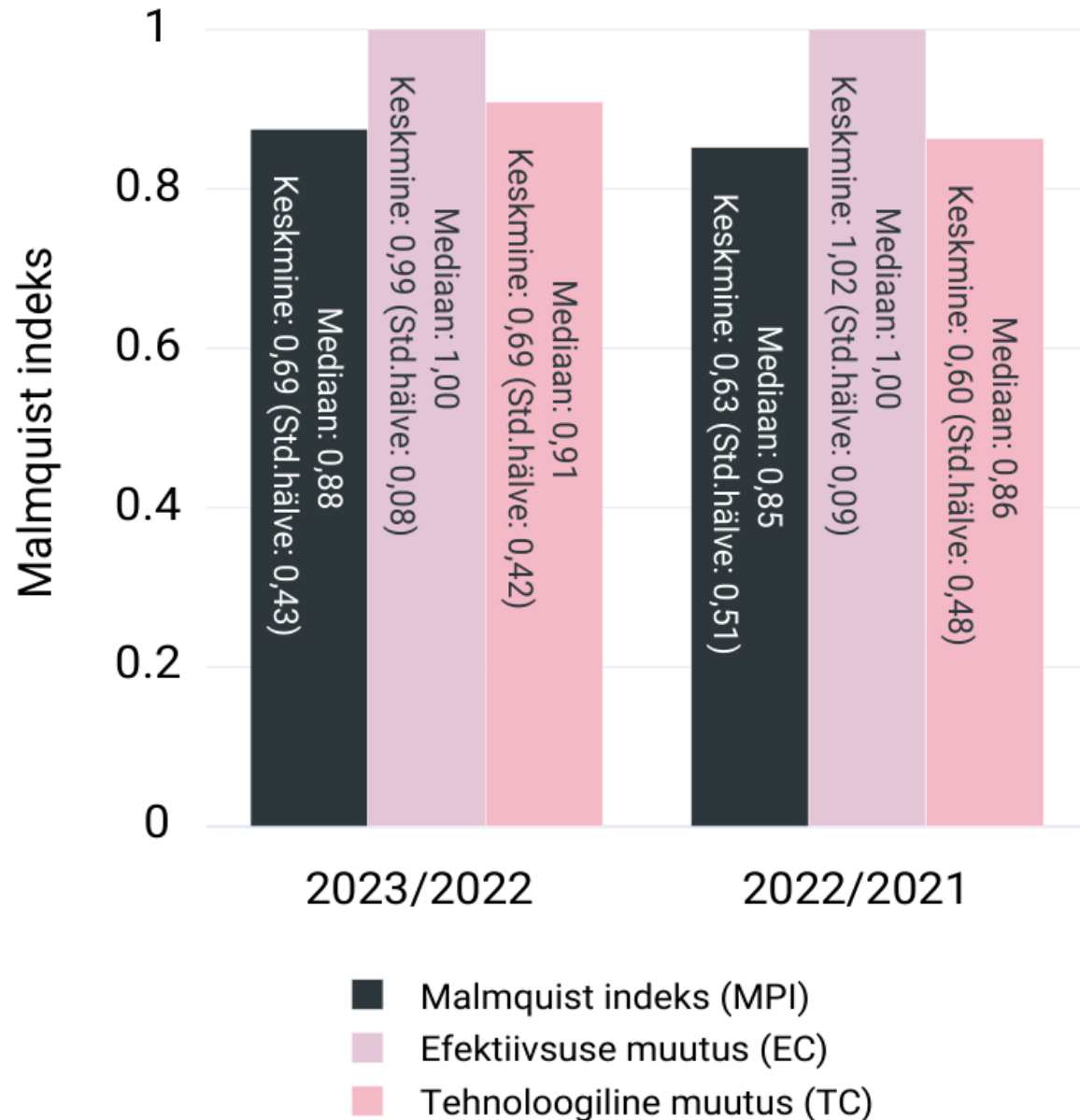
Piisavalt tõhus (0,7 ≤ E < 0,8)

Piiratult tõhus (0,6 ≤ E < 0,7)

ARENGUSEIRE
KESKUS

Omavalitsuste efektiivsus on langenud

Omavalitsuste efektiivsuse langus on tingitud sellest,

i) et kuigi **ressursse kasutatakse efektiivselt**, so. võimaliku tootlikkuse taseme lähedaselt,

ii) siis **maksimaalne võimalik tootlikkus on kahanenud**, näiteks sisendhindade kiire kasvu tõttu.

Olemasolevad ressursid võimaldavadki pakkuda vaid väiksemal hulgal või kehvema kvaliteediga teenuseid.

Põhisõnumid

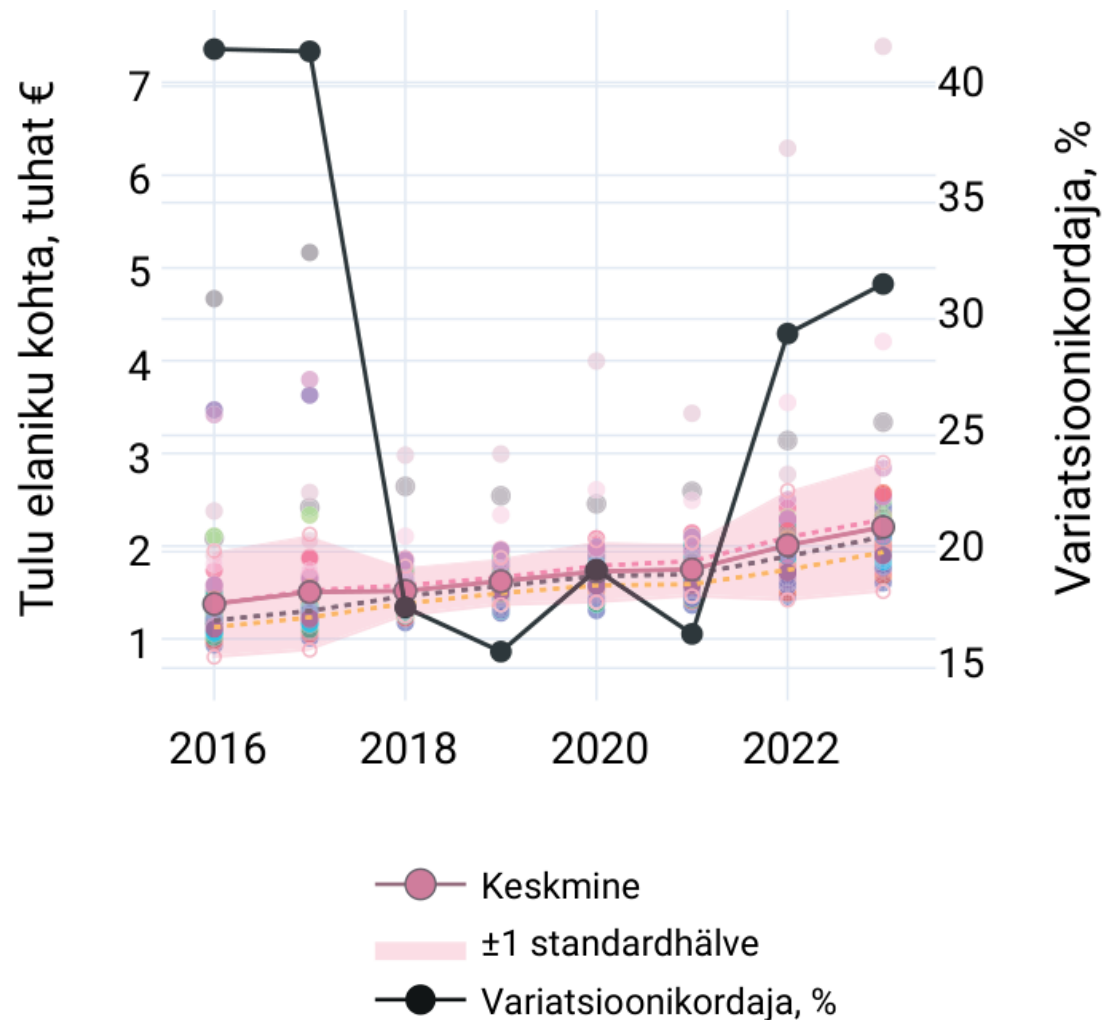
- 1. Kohalike omavalitsuste efektiivsus pigem kõrge, kuid on viimastel aastatel vähenenud.**
- 2. Sotsiaalse kaitse valdkonna korraldamisel on tõhusus madalam kui teistes teenusvaldkondades. Omavalitsuste vahelised erinevused selles valdkonnas on märgatavad.**
- 3. Tihedam rahvastik parandab omavalitsuste efektiivsust, samas kui haja-asustusega piirkondades on keerulisem efektiivsust tõsta.**

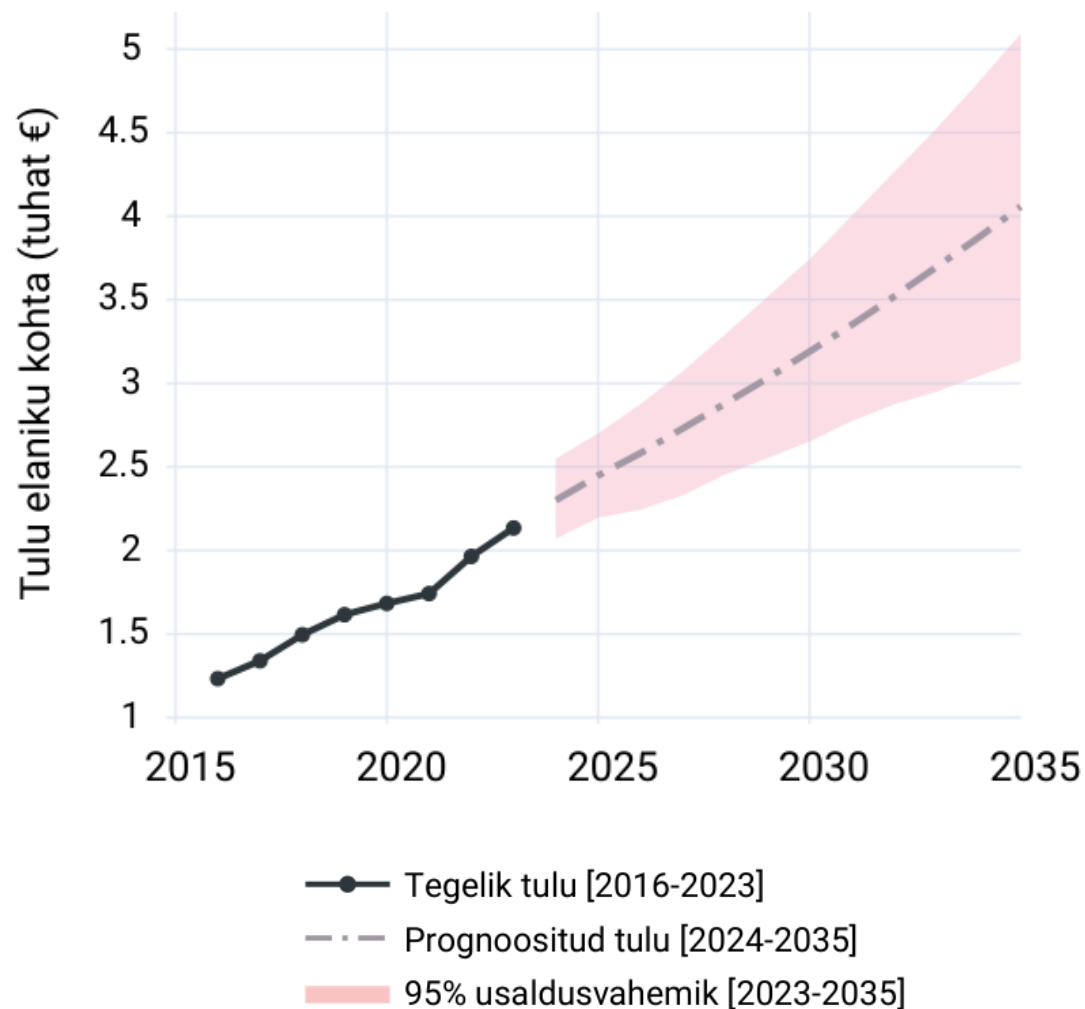
II Rahastamine teenustaseme parendamiseks

Omavalitsuste tulud on kasvanud, kuid mitte ühtlustunud

Omavalitsuste tulud elaniku kohta

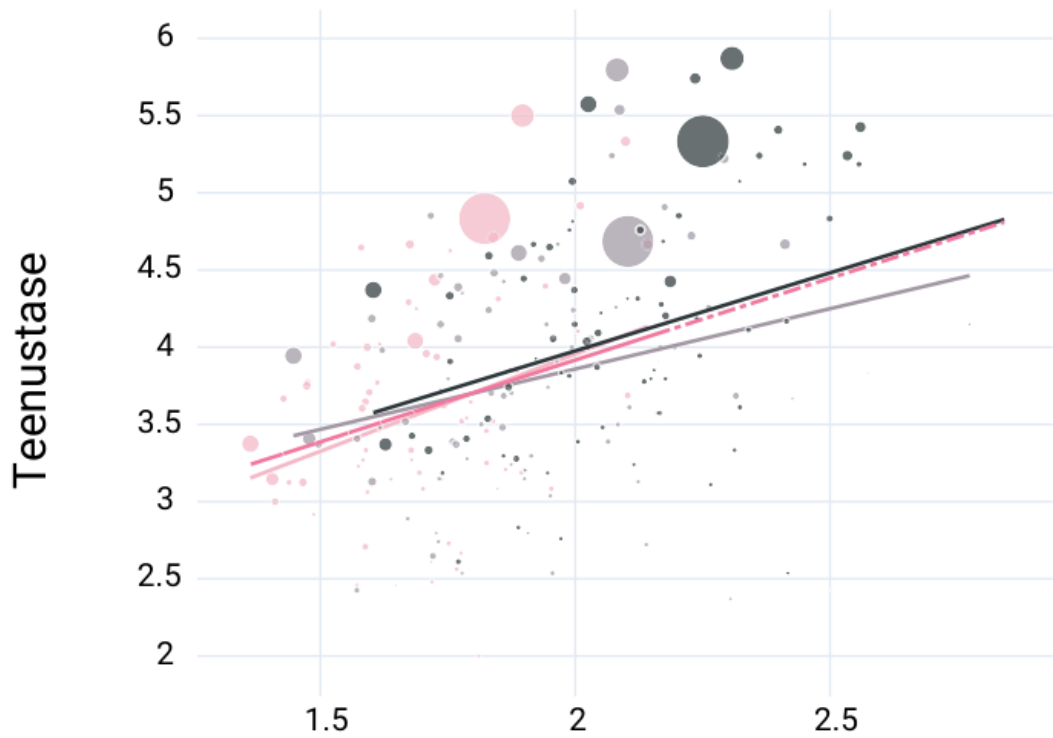

Omavalitsuste tulude prognoos

Suuremad tulud suurendaksid teenustaset

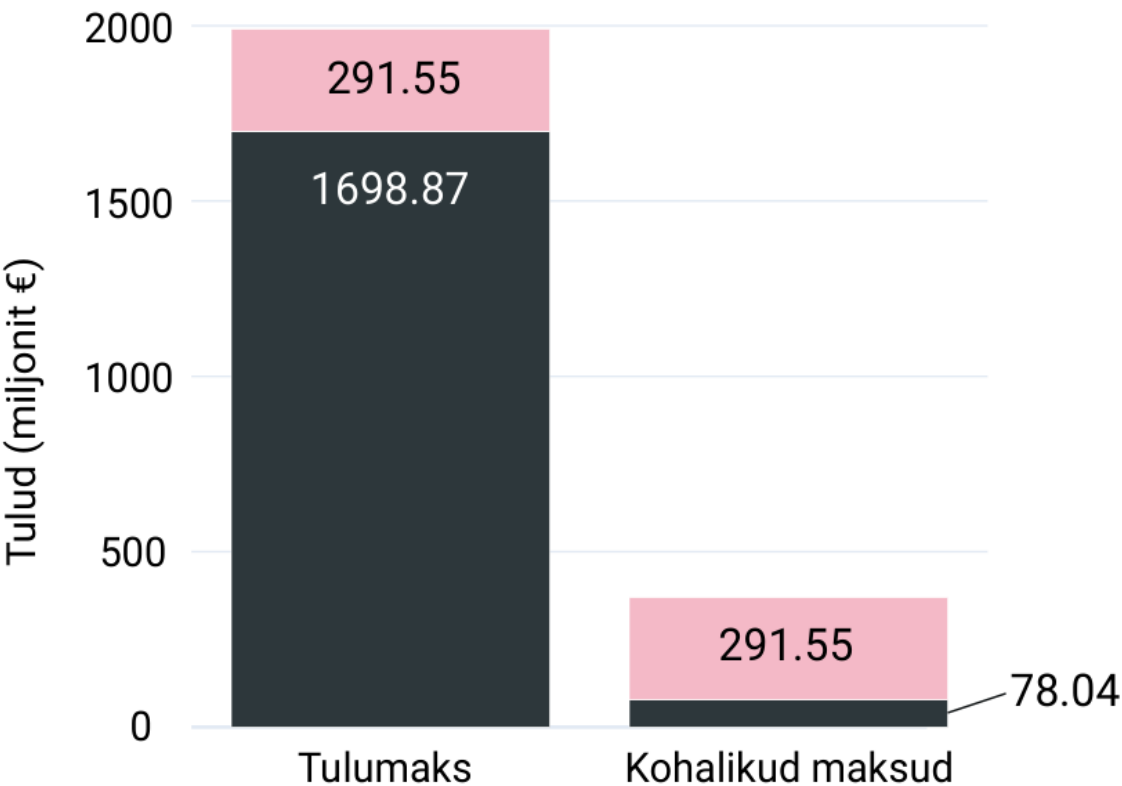
10% suurem tulu vastab 4% kõrgemale teenustasemele

Tulu elaniku kohta, tuhat €

- 2021
- 2022
- 2023
- Trend 2021-2023

Tulumaksutulu peaks suurenema u 1,2 korda või kohalike maksude tulu u 5 korda

- Tarvilik lisatulu
- Praegune tulu

ARENGUSEIRE
KESKUS

Põhisõnumid

- 1. Omavalitsuste tulud elaniku kohta on märgatavalt kasvanud.** Pärast omavalitsuste ühinemist vähenesid tuluerinevused, aidates mahajääjatel järele jõuda, kuid viimastel aastatel on lõhe taas süvenenud.
- 2. Tulude kontsentreeritus on kõrge** – lõviosa tuludest pärineb füüsilise isiku tulumaksust, samas omavalitsuste autonoomsete tulude osakaal on jätkuvalt madal.
- 3. Omavalitsuste tulude suurendamine 10% võrra võimaldaks tõsta teenustaset ligikaudu 4%.** See eeldaks tulumaksu tulu suurenemist 20% või kohalike maksude tulude suurenemist pea 5 korda.

ARENGUSEIRE KESKUS

Aitäh!

Mart.Masso@riigikogu.ee
www.arenguseire.ee